

POZNAVANJE NEPRIJATELJA BITAN PREDUSLOV ZA USPEŠNO KOMANDOVANJE

Ratna iskustva potvrđuju da uspeh u borbenim dejstvima, u prvom redu, zavisi od umešnosti u komandovanju jedinicama. Poznati su mnogi primeri iz prošlosti kada su dobro opremljene i obučene armije pretrpele poraze samo zbog lošeg rukovođenja. I obratno, slabije opremljene ali vešto vođene jedinice, često su odnosile pobedu i nad nadmoćnijim i tehnički opremljenijim neprijateljem. Mnogo primera iz NOR-a to najbolje potvrđuju.

Komandovanje je oduvek predstavljalo veoma složen pa i protivrečan proces. Krajnji cilj koji se želi postići sastoji se u tome da se određena neprijateljska grupacija uništi uz najmanje vlastite gubitke. Međutim, i neprijatelj teži takvom istom cilju. U takvim uslovima veština komandovanja sastoji se prvenstveno u sposobnosti i veštini da se stvore što povoljniji uslovi za dejstvo vlastitih jedinica i nametne svoja volja neprijatelju.

Pojava raketno-nuklearnog i drugog savremenog naoružanja još više je usložila komandovanje. Komandanti i štabovi sada moraju da prikupljaju podatke o situaciji na znatno većim dubinama i prostranstvima, o većem broju neprijateljevih i vlastitih jedinica i varenih sredstava, a naročito sredstava za masovno uništavanje. Povećao se obim i porastao značaj borbenog obezbeđenja i bezbednosti jedinica u svim uslovima i na svim stepenima komandovanja. Postala je složenija organizacija i održavanje veze, tajnost komandovanja, naročito kada neprijatelj masovno primenjuje radio-smetnje i druge vrste ometanja saobraćaja¹, itd.

¹ U nekim armijama radiotehnički bataljon PVO koji razvija radarske stanice na rastojanju 70—250 km može ostvariti neprekidan radarski pojas izviđanja po frontu i do 500 km.

Radiotehnički bataljon za otkrivanje navigacionih uređaja može na površini 40 x 40 km, da ometa rad 30—60 UKT mreža.

Radiotehnički bataljon za radio-goniometrisanje može da naruši dejstvo 30—60 UKT radio-veza na dubini do 35 km, radiorelejnih 24 na istoj dubini i 25—30 rado-mreža KT na dubini do 50 km.

Na osnovu poznatih karakteristika savremenih borbenih dejstava može se zaključiti da će proces rada štaba u pripremama borbenih dejstava biti znatno skraćen, naročito kod nižih jedinica, što će usložiti komandovanje.

U takvim uslovima porastao je značaj i potreba dobrog poznavanja neprijatelja za uspešno komandovanje jedinicama bilo kog stepena. Tim se ne negira potreba za uzajamnom povezanošću svih elemenata procesa procene situacije koji veoma često protivurečno utiče na izvršenje konkretnog borbenog zadatka. Neki sovjetski vojni teoretičari, na primer, smatraju da u svim situacijama procena neprijatelja ne mora biti težišni element, već da to nekada može biti, na primer: vreme kao prostor ili stanje i obezbeđenost sopstvenih jedinica, zemljište, itd.

Međutim, ovde se ne radi o proceni neprijatelja u fazi organizacijskog procesa rada štaba (tzv. misaonog rada) po konkretnom zadatku, već o svestranom poznavanju i praćenju neprijatelja od celokupnog starešinskog i vojničkog sastava, a u uslovima opštenarodne odbrane i od stanovništva. Pri tome se samo postavlja pitanje, gde su te granice spoznaje, odnosno ko, šta i u kom obimu treba da zna.

Polazeći i od određenih pravilskih postavki često smo skloni da pod pojmom neprijatelja tretiramo samo njegove oružane snage, pa čak i uže od toga, operativne formacije (broj divizija — korpusa, organizacijsko-formacijsku strukturu, tehniku i drugu opremljenost, brojni odnos i sl.), a ne i ostale snage koje na određen način rade za potrebe armije i doprinose dejstvu na frontu. Prema tome, pod pojmom neprijatelja trebalo bi podrazumevati ne samo operativni deo armije već i njegove obaveštajno-izviđačke i specijalne snage, jedinice za uspostavljanje i održavanje okupacione vlasti, snage koje rade za račun agresora u zemlji, itd. Ako protivnik, u organizacijsko-formacijskoj strukturi, organizuje, priprema, obučava, školuje i računa na te snage u eventualnom ratu, a i koristi ih u mirnodopskim uslovima, onda ne smemo da ih zapostavljamo.

Poznato je da obaveštajno-izviđačke i druge specijalne snage, koristeći neprijateljske elemente u zemlji, predstavljaju »istureni ešelon« agresora još u miru i da prikupljaju podatke za svoje komandovanje. U ratnim uslovima aktiviraju i druge forme i metode, kao što su izviđačka avijacija, izviđačke, radio-tehničke i druge jedinice, itd.

Da bismo se efikasnije suprotstavili agresoru moramo da poznamo, cenimo i sprečavamo delatnost snaga »isturenog ešelona« u miru i u ratnim uslovima.

Na osnovu toga postavlja se pitanje, šta treba da znamo o potencijalnom agresoru u mirnodopskim uslovima.

a) *O operativnom delu armije*: mirnodopske i mobilizacijske kapacitete; doslokaciju, raspored i borbenu gotovost; vidovsku, rodovsku podelu i organizacijsko-formacijsku strukturu; naoružanje i opremu, posebno raketno-nuklearnu tehniku i njene mogućnosti; načela i principe upotrebe združenih i rodovskih jedinica (ešeloniranje porotka, napadne i odbrambene mogućnosti, sistem podrške i sl.); moguće varijante upotrebe i dejstva na pojedinim pravcima na našem ratištu i pojedinim vojištima po cilju, vremenu i prostoru; ostale vidove dejstva, itd;

b) *O obaveštajno-izviđačkim i specijalnim snagama*: organizacijsko-formacijsku strukturu, regrutovanje, školovanje, obučavanje i tehničku opremljenost; kojoj obaveštajnoj službi pripadaju i rad za njene potrebe, aktivnost centra u zemlji i van nje, forme delatnosti (preko neprijateljski raspoložene emigracije, agenture i dr.); metod rada (izviđanjem, osmatranjem, fotografisanjem itd); težište i objekte obaveštajno-izviđačke delatnosti; do kakvih podataka mogu doći i preko kojih kanala (oslonci, baze i dr.); za izviđačke i specijalne snage još i: formaciju, naoružanje, tehničku opremljenost i obučenosť; načela, oblike dejstva; varijante upotrebe na našem ratištu (rejoni, objekti, faze i sl.), sadržaj obaveštajnih studija pojedinih interesantnih reiona, itd;

c) *O neprijateljskim elementima u zemlji*: brojnost, kategorije i sredine iz kojih se regrutuju, aktivnost prema pojedinim sredinama i objektima, forme i metod rada; povezanost sa stranim obaveštajnim službama; motive, uzroke i sadržinu neprijateljske delatnosti; kako se ta delatnost odražava na moral stanovništva i odbrambene pripreme zemlje, itd; kako, koliko i u kom obimu potencijalni agresor računa na ove snage, te način, forme i metodologija njihovog angažovanja u miru i posebno u ratu;

d) *O jedinicama i snagama za uspostavljanje i održavanje okupacione vlasti* na privremeno zaposednutoj teritoriji: postojanje posebnih namenskih jedinica i njihovu organizacijsko-formacijsku strukturu (policijski aparat, razvijenost službi za civilne poslove, posebne jedinice za protivpartizanska dejstva i sl.); načelnu šemu izgleda okupacionog sistema po zvaničnim gledištima (držanje naseljenih mesta — čvorišta, obezbeđenje transporta, kontrola ostalog dela teritorije i dr.); varijante očekivanog postupka prema stanovništvu u početnoj fazi rata i u fazi pokušaja postupnog prenošenja vlasti na snage unutrašnjeg neprijatelja; angažovanje ostalih snaga na obezbeđenju teritorije i održavanju veze front — pozadina (rezer-

ve, drugi ešloni operativnih jedinica, oružane formacije vojnih partnera i dr.); psihološke i druge pritiske na stanovništvo i jedinice koje izvode dejstva na privremeno zaposednutoj teritoriji, itd.

To su samo neka pitanja koja zaslužuju posebnu pažnju pri izučavanju neprijatelja. Izdvajanje obaveštajno-izviđačkih i specijalnih snaga, iako su sastavni deo operativne armije, učinjeno je radi toga da bi im se dao odgovarajući značaj u opštoj spoznaji neprijatelja, i ukazalo na potrebu njihovog izučavanja od svih faktora, kako bi se osposobili za borbu sa njima.

Pri utvrđivanju obima i sadržaja u izučavanju neprijatelja na pojedinim stepenima komandovanja potrebno je polaziti i od potrebe tih komandi i jedinica (taktičkih, operativnih i sl.), specifičnosti vida, roda ili službe. Pored toga vojničkom sastavu i stanovništvu treba pružiti celovite podatke o neprijatelju i svim njegovim vidovima dejstva. To bi imalo višestruke koristi, posebno u razvoju i usavršavanju sistema samozaštite.

Da bi se potencijalni agresor što bolje upoznao još u mirnodopskim uslovima treba iskoristiti sve forme i mogućnosti koje nam stoje na raspoloženju, počev od vojnih i drugih škola, starešina JNA do korištenja publikacija, informacija itd. Za stanovništvo je to moguće kroz obuku koju izvode štabovi narodne odbrane, zatim, predavanja, seminare, simpozijume, televizijske i radio-emisije, kroz publikacije, štampu itd.

Sve vojne škole u tom pogledu mogu najviše da doprinesu. Ako se ta problematika dobro planira u teorijskoj i primenjenoj obuci obuhvatiće sve starešine operativne armije i teritorijalne odbrane.

Takav prilaz proučavanju potencijalnog agresora bio bi od višestruke koristi. Brže i temeljitije upoznavanje potencijalnog agresora još u miru umnogome olakšava procenu u ratnim uslovima, jer se do mnogih saznanja već došlo; starešinski kadar je u stanju da preduzme odgovarajuće bezbednosne mere protiv obaveštajne i druge delatnosti neprijatelja, čime se jača sistem bezbednosti oružanih snaga i opštenarodne odbrane u celini. Vojna bezbednosna organizacija moći će više da se posveti svom osnovnom zadatku.

Procena neprijatelja u ratnim uslovima. Pored dejstva na frontu i pojačane obaveštajno-izviđačke i diverzantske aktivnosti treba očekivati pojačanu delatnost unutrašnjeg neprijatelja (sabotaže, diverzije, odmetništvo, propagandna aktivnost i sl.).

Neka naša pravila predviđaju da procenom treba utvrditi jačinu, sastav, i grupisanje neprijateljevih snaga, ideju manevra i težište dejstva, stanje, mesto, raspored i mogućnost upotrebe NHB b/s, obaveštajno-izviđačke i diverzantske mogućnosti, stanje elektron-

skih sredstava i mogućnosti elektronskog izviđanja i ometanja, oklopnih jedinica, avijacije, vazdušnih i pomorskih desanata itd.

Najvažniji zahtevi u radu komandanta i štaba na prikupljanju podataka o situaciji i o neprijatelju su pravovremenost, neprekidnost i verodostojnost dobijenih podataka.

Da bi se izbeglo paralelno prikupljanje istih podataka od više organa i uštedelo u snagama, sredstvima i vremenu, potreban je plan-ski i usmeravajući rad štaba. Operativni organ je centar u kome se prikupljaju i sređuju podaci o celokupnoj situaciji, pa i situaciji po bezbednosti (do kojih podataka je došao organ bezbednosti i drugi organi štaba, a od interesa su za sve organe komande), a potom ih koriste svi organi komande prema specifičnosti poslova.

Izvori dobijenih podataka o elementima situacije mogu biti veoma različiti. Prema gledištima prihvaćenim u većini savremenih armija, ti izvori bi bili od:

- višeg i štabova potčinjenih, susednih i sadejstvujućih jedinica; izviđačkih jedinica i organa osmatranja;
- izviđačke avijacije i drugih letilica;
- zarobljenika i izbeglica;
- mesnog stanovništva;
- zapljenjenih borbenih dokumenata i primeraka borbene tehnike; agenturnim putem (ugrađeni, ubačeni ili ostavljeni saradnici) itd.

Pored toga, podaci se mogu dobijati i pomoću sredstava radio, radarskog, radiološkog, hemijskog, inžinjerijskog, artiljerijskog i meteorološkog izviđanja, kao i drugim tehničkim sredstvima.

U našim uslovima treba posebno istaći povoljnu okolnost što na privremeno zaposednutoj teritoriji imamo masu teritorijalnih partizanskih i drugih jedinica, jedinstven sistem bezbednosti i celokupno stanovništvo kao veoma važan elemenat u tom sistemu. Jedan od zadataka tih jedinica je prikupljanje podataka o neprijatelju, kako za potrebe svojih štabova narodne odbrane, opštine, srezova, republike, tako i za potrebe operativne armije.

Da bi podaci koji se prikupljaju bili potpuni i tačni treba težiti da se skladno iskoriste mogućnosti svih izvora. Najvažniji podaci moraju biti potvrđeni iz nekoliko izvora.

Potpunija slika o svim vidovima delatnosti neprijatelja postiže se i proučavanjem delatnosti unutrašnjeg neprijatelja. Do podataka dolazi se, pored navedenih izvora, procenom stanja u jedinici i u zoni dejstva i preko organa državne i javne bezbednosti. Organi vojne bezbednosti u tu svrhu angažuju snage i sredstva specijalne namene. Pri sagledavanju stanja u zoni predstojećih dejstava neop-

hodno je ostvariti sadejstvo komandi i operativne armije i njihovih organa bezbednosti sa organima državne i javne bezbednosti, i organima bezbednosti štabova narodne odbrane.

Na osnovu mirnodopske spoznaje neprijatelja i prikupljenih podataka pristupa se proceni po konkretnom zadatku. Procena treba da da odgovor na to kako najlakše izvršiti postavljeni borbeni zadatak. Neprijatelj se ceni u fazi organizacijskog procesa rada štaba (misao-nog procesa) u sklopu procene ostalih elemenata situacije (sopstvene snage, zemljište i vreme). Procena se može vršiti odvojeno — po elementima ili uporednim razmatranjem, naročito protivničkih i sopstvenih snaga. Taj metod uporednog razmatranja je prihvatljiviji, jer je samo tako moguće sagledati sve komponente dejstva neprijatelja.

Sadržaj pojedinih organa štaba na raznim stepenima komandovanja u proceni neprijatelja zavisi, u prvom redu, od:

veličine jedinice, pri čemu se u proceni ide za dva stepena više, odnosno sagledava se delatnost neprijatelja na većoj dubini od zadatka jedinice (načelno 1,5—2 puta);

položaja jedinice, tj. da li se izvode dejstva u zahvatu fronta, u dubljoj pozadini ili na privremeno zaposednutoj teritoriji. Ovde ima i nekih specifičnosti koje moraju biti prisutne u proceni da bi se donela odgovarajuća odluka i preduzele odgovarajuće mere, naročito u PDO i pri dejstvima na privremeno zaposednutoj teritoriji;

vida predstojećeg dejstva — zadatka jedinice, tj. da li prelazi u napad i pod kojim uslovima (iz neposrednog dodira, iz podilaženja — iz susretnog boja itd.), ili odbrane (uslovi prelaska u odbranu). Svaki od tih uslova će diktirati i sadržaj procene štaba i njegovih organa.

Tako na primer, obaveštajni organ će ceniti neprijatelja u celini (jačinu, sastav, grupisanje snaga, cilj i namera, ideja manevra i težište dejstva, upotreba i mogućnost izviđačko-diverzantskih i specijalnih snaga neprijatelja i dr.) kako bi komandantu pružio podatke o načinu dejstva neprijatelja i navesti koje podatke treba još pribaviti. Načelnik artiljerije će da ceni neprijatelja samo u onoj meri kako bi sagledao njegove mogućnosti i dao predlog za upotrebu svoje artiljerije. Pomoćnik komandanta po pozadini će, pored procene o ugroženosti iz vazduha i iznenadnih prodora neprijatelja, potpunije ceniti obaveštajno-izviđačke i specijalne snage neprijatelja i njihove mogućnosti u zoni dejstva jedinice, a naročito u rejonu rasporeda pozadinskih jedinica i ustanova, da bi došao do podataka i mera koje treba preduzeti u zaštiti pozadinskih jedinica i ustanova, materijalno-tehničkih sredstava, puteva dotura i evakuacije i sl.

Ako svi organi štaba tako prilaze proceni neprijatelja onda bi procena organa bezbednosti obuhvatala uglavnom obaveštajnu komponentu, tj. konkretnu obaveštajnu i subverzivnu aktivnost, bilo da se odvija preko vojno-obaveštajne organizacije, isturenih centara, agenture, unutrašnjeg neprijatelja itd, te odraz takve aktivnosti na stanje u jedinici, a sve radi utvrđivanja mera koje treba preduzeti da bi se sprečila i umanjila takva delatnost. Iz zaključaka do kojih se dođe proizići će predlog za upotrebu snaga i sredstava specijalne namene koji se realizuje kroz plan kontraobaveštajne zaštite. To ne znači da organ bezbednosti ne može predočiti komandantu i organima štaba i druge pojave iz oblasti zaštite tajnosti, morala jedinice i sl., ukoliko nisu zahvaćene od drugih organa, te predložiti i odgovarajuće mere koje komandant može regulisati naređenjem o bezbednosti, itd.

Na bazi takve procene neprijatelja i ostalih elemenata situacije svaki organ štaba (načelnik, pomoćnici itd) izvlači zaključak sa predlogom koji referiše komandantu ukoliko to vreme dozvoljava. Referisanje treba da omogućí komandantu da brže proceni situaciju i donese odluku. Praksa da komandant sasluša opširne referate potčinjenih organa je prevaziđena po gledištima većine vojnih teoretičara. Ona je čak štetna i u školskim uslovima jer odudara od realne stvarnosti.

Usled ograničenog vremena komandant neće saslušati predloge potčinjenih, već će konsultujući samo načelnika štaba doneti odluku. Međutim, to ne znači da ostali organi štaba neće ceniti situaciju, pripremati predloge i preduzimati odgovarajuće mere, svaki u svom delokrugu i nadležnosti, da bi se što uspešnije realizovala komandantova odluka.

Ovim procena nije završena, nego se tek nastavlja. Ona se odvija u neprekidnom i stalnom procesu koji nema granica za sve stepene i organe komandovanja. Svaki novi podatak o neprijatelju zahtevaće odgovarajuće protivmere. Posebno je velika nepoznanica unutrašnji neprijatelj i njegova delatnost koja se mora stalno i brižljivo pratiti i izučavati, kako od specijalizovanih službi tako i drugih elemenata sistema bezbednosti. Samo prilaz na širokom frontu i od svih faktora obezbediće pun uspeh, a neprijatelj će trpeti poraze bez obzira na tehnička i druga preimućstva koja može da ima u određenim situacijama.

Pukovnik
Rajko MARIČIĆ